

ΤΑ ΓΕΦΥΡΙΑ ΤΟΥ ΑΛΑΜΙΤΣΗ

ΘΕΣΗ

Τα γεφύρια του Αλάμπεη, βρίσκονταν στο δυτικό άκρο της λίμνης Τριωνίδας, στην ευθεία που ενώνει το Παναιτώλιο με το Κάτω Κεράσοβο.

Όλες τις εποχές και μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνα, οι λίμνες Τριωνίδας και Λυσιμαχείας ενώνονταν με βάλτους και ρέματα, των οποίων το στενότερο σημείο βρισκόταν από τον Άγιο Νικόλαο έως το Χάνι της Συκιάς. Για να αποφεύγεται ο δια ξηράς κύκλος της Λυσιμαχείας, η επικοινωνία παλιότερα γίνονταν και με πλοιάρια.

Τα γεφύρια αποκαθιστούσαν μια οδό επικοινωνίας του βόρειου τμήματος των λιμνών Τριωνίδας-Λυσιμαχείας με τις νοτιότερες περιοχές Μακρυνείας και Μεσολογγίου.

ΑΓΡΙΝΙΟ

ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ

ΓΕΦΥΡΙΑ
ΑΛΑΜΠΗ

ΛΥΣΙΜΑΧΕΙΑ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Επειδή τα γεφύρια σήμερα είναι εντελώς επικωμένα και λόγω μη διατιθέμενων λεπτομερών μετρήσεων δεν μπορούν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα για την γεωμετρία της κατασκευής.

Η περιγραφή τους είναι δυνατή μόνο μέσω των παλαιότερων κειμένων του Μαστροκώστα και μέσω των ελάχιστων σωζόμενων φωτογραφιών στο Μουσείο Μπενάκη.

Ο Μαστροκώστας σημειώνει ότι τις αρχές της δεκαετίας του 1960 υπήρχε εμφανές τμήμα της γέφυρας μήκους 150-180 μ. και πλάτους 3,00 μ. Σε μια από τις φωτογραφίες του Μουσείου Μπενάκη, φαίνεται τμήμα περίπου 20 τόξων με σχεδόν οριζόντιο κατάστρωμα. Τα τόξα είναι σχεδόν επικωμένα και εμφανίζουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους τόσο ως προς το υψόμετρο των κλειδιών όσο και ως προς τις διαστάσεις τους, είτε λόγω κακής και μη επιμελημένης κατασκευής, είτε λόγω καθιζήσεων. Η μορφή τους πρέπει να ήταν ημικυκλική με άνοιγμα 4,00-5,00μ και πλάτος οδοστρώματος περίπου 3,00 μ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Επειδή τα γεφύρια σήμερα είναι εντελώς επικωμένα και λόγω μη διατιθέμενων λεπτομερών μετρήσεων δεν μπορούν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα για την γεωμετρία της κατασκευής.

Η περιγραφή τους είναι δυνατή μόνο μέσω των παλαιότερων κειμένων του Μαστροκώστα και μέσω των ελάχιστων σωζόμενων φωτογραφιών στο Μουσείο Μπενάκη.

Ο Μαστροκώστας σημειώνει ότι τις αρχές της δεκαετίας του 1960 υπήρχε εμφανές τμήμα της γέφυρας μήκους 150-180 μ. και πλάτους 3,00 μ. Σε μια από τις φωτογραφίες του Μουσείου Μπενάκη, φαίνεται τμήμα περίπου 20 τόξων με σχεδόν οριζόντιο κατάστρωμα. Τα τόξα είναι σχεδόν επικωμένα και εμφανίζουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους τόσο ως προς το υψόμετρο των κλειδιών όσο και ως προς τις διαστάσεις τους, είτε λόγω κακής και μη επιμελημένης κατασκευής, είτε λόγω καθιζήσεων. Η μορφή τους πρέπει να ήταν ημικυκλική με άνοιγμα 4,00-5,00μ και πλάτος οδοστρώματος περίπου 3,00 μ.

Τα γεφύρια του Αλαμπεη πρέπει να αποτελούν σπάνιο παράδειγμα θεμελίωσης σε βαλτώδες έδαφος.

Το υλικό για την κατασκευή τους κατά πάσα πιθανότητα ήταν επιφανειακό υλικό από το χείμαρρο Παλιαβρύση ανατολικά του Κάτω Κεράσοβου.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ-ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗ

Η παλιότερη μαρτυρία για την ύπαρξη των γεφυριών ανάγεται στις 15 Ιουνίου 1805, όταν ο Συνταγματάρχης Leake, περιηγήθηκε στην Αιτωλοακαρνανία.

«... Αφήνοντας τις Παπαδάτες λίγα μίλια αριστερά μας, μπαίνουμε στην υπερυψωμένη οδογέφυρα στις 8,10 και πορευόμαστε έφιπποι μέσω μιας εξαιρετικά ευχάριστης σκιάς από βαλανιδιές, αγριελιές και πλατάνια, που μπλέκονται με γιρλάντες απ' τ' αγριοκλήματα, και μεγάλες καλαμιές στα πιο ελώδη σημεία. Η υπερυψωμένη οδογέφυρα, που στηρίζεται σε έναν μεγάλο αριθμό τόξων, λέγεται ότι είναι διακοσίων ετών, και ότι χτίστηκε από κάποιο μπέη του Βραχωριού, ο οποίος πιθανώς εκμεταλλεύθηκε τα θεμέλια ενός αρχαιότερου έργου. Ένα ήρεμο ρεύμα ρέει κάτω από τις κάμαρες από τα δεξιά προς τα αριστερά. Φθάνουμε στο τέλος της οδογέφυρας στις 8,30, διασχίζουμε την υπόλοιπη πεδιάδα, και, ανεβαίνοντας την τελευταία πλαγιά των υψωμάτων που την οριοθετούν από του Βορρά, φθάνουμε στις 9,45 στο Βραχωρι.»

Ο περιηγητής Πουκεβίλ μερικά χρόνια αργότερα, γράφει ότι επρόκειτο για μια κατασκευή που αποτελούνταν από 370 τόξα συνολικού μήκους 600 οργιών. Κατά τον ίδιο οι Έλληνες τα αποδίδουν στους Νορμανδούς, ενώ οι τούρκοι στον Σουλεϊμάν, ενώ ο ίδιος ο Πουκεβίλ δεν αποκλείει την πιθανότητα να επρόκειτο για Ρωμαϊκή κατασκευή.

Ο Μαστροκώστας υποστηρίζει ότι η οδογέφυρα δεν κατασκευάστηκε επί Τουρκοκρατίας, αλλά ότι πιθανόν επισκευάστηκε από τον Αλάμπεη, που η κυρίαρχη παράδοση τον ήθελε ως κατασκευαστή των γεφυριών.

Ο Δ. Βικέλας περίπου την ίδια εποχή κρατά πιο επιφυλακτική στάση ως προς την παλαιότητα τους, κλίνοντας μάλλον προς την άποψη περί τούρκικης κατασκευής.

Έτσι η διχογνωμία ως προς το χρόνο κατασκευής παρέμεινε.

«...Τις ήτο ο Αλάμπειος ούτος, του οποίου ή γέφυρα διαιωνίζει το όνομα: Εγνώριζεν άραγε ότι έκτισε διαμέσου των λιμνών την οδόν ταύτην, ότι εδημιούργει τον γοητευτικώτερον επί γης περίπατον: Δεν ηδυνήθην να συλλέξω ακριβείς περί αυτού ειδήσεις, "ίσως ήτο ευλαβής τις μουσουλμάνος θέλων να δαπανήση τα πλούτη του έπ' αγαθώ.

Οι Τούρκοι αφήκαν τοσοούτον ολίγα επί της Ελληνικής γης ίχνη αγαθά της διαβιώσεως των, ώστε αποβαίνει έτι μάλλον αξιέπαινο το έργον του Αλάμπει. Ούτε την εποχή της οικοδομής της γέφυρας ταύτης ήδυνήθην να εξακριβώσω. Ο Λήκ, όστις επισκεφθείς το Βραχώρι κατά το 1805 ηδύνατο να λάβη πληροφορίας ακριβεστέρας παρά των κρατούντων τότε ομοπίστων του Αλάμπει, αναφέρει μόνον ότι κατά τους Βραχωρίτας τα γεφύρια ταύτα είχαν κτισθή προ διακοσίων ετών, προσθέτει δε ότι κατά πάσαν πιθανότητα εκτίσθησαν επί θεμελίων αρχαιοτέρας έτι εποχής. Κατά τον Πουκεβίλ, οι Έλληνες του Βραχωρίου απέδιδον την οικοδομήν της γέφυρας εις τους Νορμανδούς, αυτός δε εκφέρει την γνώμη ότι εκτίσθη υπό των Ρωμαίων. Εν τη αμφιβολία, ας είμεθα γενναιότεροι ημείς και ας αφήσωμεν αδιαφιλονίκητο εις τον Τούρκον Άλαήμπει την δόξα ταύτη...» Δ. Βικέλας, Νικόπολις, σ. 76-79

Κατά καιρούς εμφανίζονται ατεκμηρίωτες απόψεις και μαρτυρίες περί γεφυριών μήκους γύρω στα 3 χιλιόμετρα, περί ύπαρξης πασάλων θεμελίωσης και άλλων δομικών στοιχείων, σε μια προσπάθεια να αναχθεί η κατασκευή τους σε όσο το δυνατόν παλαιότερη εποχή.

Έτσι πιστεύεται σήμερα από πολλούς ιστορικούς και φιλόλογους, όχι όμως από αρχαιολόγους, ότι πρόκειται για αρχαία γεφύρωση μεταξύ των δυο λιμνών που συνέχισε να υπάρχει σε όλες τις εποχές ως τη βυζαντινή εποχή και στην Τουρκοκρατία, οπότε έγινε ανακατασκευή.

Η άλλη άποψη στηρίζεται στις τοπικές μαρτυρίες και είτε ανάγει την κατασκευή τους διακόσια χρόνια πριν το 1805 (όπως γράφει ο Leake), είτε θεωρεί, σύμφωνα με την ζωντανή παράδοση που διασώθηκε από τον Χαβέλλα ότι χτίστηκαν από τον πρώτο στο Αγρίνιο άρχοντα Αλάμπεη, δια των λεγομένων αγγαρειών.

Σύμφωνα με την παραπάνω παράδοση, ο μουσελίκης του Κάρλελι Αλάμπεης, αποφάσισε την κατασκευή γεφυρών για να ενώσει τις δύο λίμνες και να συνδέσει τους κάμπους Παναιτωλίου και Παπαδατών.

Επέβαλε προσωπική εργασία και εισφορές στους κατοίκους των παραλιμνίων οικισμών, και ο ίδιος διέθεσε, σημαντικό μέρος από την καταβαλλομένη από τους κατοίκους «δεκάτη», για την αποπεράτωση του έργου.

Φαίνεται επίσης ότι ο Αλάμπεης, μετά την κατασκευή των γεφυρών, επέβαλε άγρια φορολογία στους κατοίκους που εξυπηρετούνταν από τα γεφύρια, γιατί οι καλλιεργητές της περιοχής, μη μπορώντας να αντέξουν το βάρος της σκληρής φορολογίας, βρέθηκαν στην ανάγκη να αντιμετωπίσουν από κοινού την κατάσταση, καθώς μαρτυρεί το παρακάτω έγγραφο:

"Έμπρι (απόφαση) των χωριανών του κάμπου στ' Αλάμπη τα γεφύρια. Επειδή ο Αλάμπης, υστέρα από τα γιοφύρια πού έφκιασε να περάμε τη λίμνη, μας ζητάει υπερβολικό γήμορο ενώ πληρώναμε 10 τοις εκατόν, το οποίο ποτέ δεν πληρώσαμε, συναχθήκαμε οι υποφαινόμενοι καλλιεργητές και πήραμε έμπρι να μη πληρώσουμε παραπάνω από 10 τοις εκατό και να υπερασπιστούμε το δίκαιον μας και ότι. μας βρει να το υποφέρωμεν και τη φυλακή ακόμα και κάθε κατατρεγμένο να του υποφέρομεν δια το δίκαιον μας. Δώσαμε του όρκο οποίοςσ απαρνηθεί την απόφασί μας να είναι προδότης του Ιούδα και απαρνητής του Χριστού μας και προκοπή να μη κάνη ποτέ."

Βραχώρι 1789—15 Μαγίου

Κώστας Καστανής, Μητρός Γεωργογιάννης, Λευτέρης Παπάς, Βασίλης Ψυχογιός, Σπύρος της Βαγγέλενας, Αναγνώστης Στρεβενιώτης, Κωσταντής Χαλκιώτης, Χριστόδουλος Μέρος, Λάμπρος Μποτίνης, Λευτέρης Παπουτσής, Μάνθος Τσιλιμπώκος, Γεωργάκης Νάκος. Εγώ ο Παπανικόλας απ' τη Ντούτσαγα μαρτυρώ» .

ΤΟ ΤΟΠΙΟ

Τα γεφύρια εντυπωσίαζαν περιηγητές και οδοιπόρους όχι τόσο για την αισθητική τους αλλά κυρίως για το μέγεθος της κατασκευής, τη θέση και το μοναδικό φυσικό περιβάλλον

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΣΥΝΔΕΔΕΜΕΝΑ ΜΕ ΤΑ ΓΕΦΥΡΙΑ

Τα γεφύρια του Αλαμπεη αποτελούσαν στρατηγικό σημείο στην περιοχή για αιώνες και συνδέονται με πολλά ιστορικά γεγονότα.

- **1821 Πολιορκία του Αγρινίου.**

«Κατά την απόφασιν δε ταύτην επλησίασαν την 26 και 27 (Μάιος) οι μέλλοντες να εφορμήσωσι οπλαρχηγοί και ετοποθετήθησαν ο μεν Μακρής μετά 700 Μεσολογγιτών, Αιτωλικιωτών και Ζυγιοτιών παρά τα γεφύρια του Αλαή-μπεη προς την πόλιν, ο δε Σαδήμας, οπλαρχηγός του Αποκούρου, μετά 500 συνεπαρχιωτών του, και ο Γρίβας μετά 200, κατά το Δογρί, ο δε Βλαχόπουλος εν τω παλαιοφρουρίω άνωθεν της πόλεως μετά 500 εκ της επαρχίας του...»

- **1823** Από τα γεφύρια πέρασαν νεκρό του Μάρκο Μπότσαρη για να του μεταφέρουν στο Μεσολόγγι.

- **1824 Επαναστατική περίοδος-Εμφύλιες διαμάχες**

Το τμήμα των κυβερνητικών ξεκίνησε από το Αιτωλικό στις 7 Απριλίου με κατεύθυνση το Βραχώρι. Οι Βραχωρίτες και οι Βελαουσιτιάνοι με επικεφαλής τον Γιαννάκη Στάικο πιάσανε τα γεφύρια του Αλάμπεη με σκοπό να εμποδίσουν το πέρασμα των κυβερνητικών για να δώσουν χρόνο στον Καραϊσκάκη να απομακρυνθεί.

- **1827** Ο οπλαρχηγός του Βραχωριού Γιαννάκης Στάϊκος εφόνευσε εις ενέδρα, τον κατερχόμενο εκ Πελοποννήσου Τούρκο στρατηγό

- **1874** Συγκέντρωση –υποδοχή Χ. Τρικούπη από Αγρινιώτες

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Από τις περιγραφές των κατοίκων σήμερα προκύπτουν ενδιαφέρουσες πληροφορίες για την κατάσταση των γεφυριών πριν την καταστροφή τους τη δεκαετία του 1960.

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

“...Ήταν ωραία τα γεφύρια με 365 καμάρες, όσες οι μέρες του χρόνου κι από πάνω είχαν καλοφτιαγμένο καλντερίμι. Δεν είναι πολλά χρόνια που τα χάλασαν, άλλα χώθηκαν κι άλλα χάλασαν όταν έφτιαχναν τα κανάλια τα αρδευτικά. Όμως θα μπορούσαν να αποκαλυφθούν να τα δουν κι οι νεότεροι. Ξεκινώντας από τη διασταύρωση προς Κάτω Κεράσοβο και κατεβαίνοντας προς τη λίμνη και τα χωράφια από το νέο ασφαλτοστρωμένο αγροτικό δρόμο, πριν το τέλος του, άρχιζαν οι καμάρες των γεφυριών. Σκάβοντας οι αγρότες στις άκρες των χωραφιών βρίσκουν ίχνη από το παλιό καλντερίμι. Εγώ τα θυμάμαι γιατί τα πέρασα, μόνο που βρίσκονταν μέσα στο νερό κι υπήρχαν δυο σίδερα και τα ζώα περνούσαν μέσα στο νερό και πάνω σ’ αυτά τα σίδερα πέρναγες πέρα. Οι καμάρες φαίνονταν μέσα στο νερό. Πατάγαμε πάνω στα σίδερα και κρατιόμασταν από αυτά γιατί τα νερά ήταν σηκωμένα.”

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Τα γεφύρια τ' Αλάμπη τελευταία φαίνονταν κοντά στο κτήμα του Κωνσταντίνου Κίτσου λίγο πριν την ενωτική τάφρο Τριχωνίδας –Λυσιμαχείας, κάτω από τον σημερινό αγροτικό δρόμο σε άλλα σημεία δεξιά και σε άλλα αριστερά από το σημερινό αποστραγγιστικό αυλάκι. Από 'κει από την τάφρο προς το Παναιτώλιο, που είναι όμως περιφέρεια Μακρυνείας, τα γεφύρια ήταν πιο ψηλά και πιο πολλά και φαίνονταν μέχρι πρόσφατα, αλλά πήγαν και την πήραν την πέτρα για να φτιάξουν τοίχους στα χωράφια τους και αποθήκες.

Αν σκάψει σήμερα κάποιος κάτω από τον σημερινό αγροτικό δρόμο σίγουρα θα βρει κάποιες καμάρες γιατί όπου δεν έγινε τάφρος ακριβώς πάνω τους, δεν υπήρχε λόγος να τα καταστρέψουν. Τα μηχανήματα τα έκαναν άνω – κάτω αλλά μέχρι το 1955- 1960 υπήρχαν σε καλή κατάσταση τουλάχιστον στη δική μας περιοχή.

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Ο επί 16 έτη πρόεδρος της τότε κοινότητας Παναιτωλίου κ. Παπούτσης Γεώργιος υποστηρίζει:

...Τα γεφύρια σε αρκετό μήκος δεν καταστράφηκαν αλλά είναι χωμένα. Μπορώ να σας δείξω το συγκεκριμένο σημείο...»

Η γιαγιά μου έλεγε πως πέρασε νύφη από τα γεφύρια αυτά με το συμπεθεριό καβάλα σε άλογα.

Η γιαγιά μου ήταν από το Μουσταφούλι και ο γαμπρός από τη Ματαράγκα.

Εγώ θυμάμαι ακόμα όταν ήμουν μικρή με πήρε ο πατέρας μου και πήγαμε στο λόγγο (δάσος) για ξύλα.

Ανάμεσα στα άγρια δέντρα και τα λιμνάζοντα νερά, είδα τα γεφύρια αυτά μισοκατεστραμμένα.

Κωνσταντούλα Λειβαδίτη-Σχισμένου

Τελευταία μαρτυρία για γεφύρια αναφέρεται στο 1964. Τα γεφύρια ήταν ψηλότερα από τα χωράφια. Η μοναδική φωτογραφία που βγήκε το 1960 και βρίσκεται στο μουσείο Μπενάκη στην Αθήνα απεικονίζει τα γεφύρια λίγο πιο πάνω από τον ενωτικό αύλακα προς το Παναιτώλιο.

Στα σημεία αυτά στην περιοχή Παναιτωλίου δηλαδή και στις άκρες του αγροτικού δρόμου υπάρχουν σήμερα σκόρπιες πέτρες, όσες απέμειναν από το καλντερίμι των γεφυριών και διάσπαρτες σε μεγάλο μήκος.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Τα γεφύρια του Αλάμπεη κηρύχτηκαν διατηρητέα το 1968 (ΦΕΚ 418/29-8-68), ...σε χρόνο μεταγενέστερο της ολικής επίκωση και καταστροφής τους!!

Επειδή σύμφωνα με τις μαρτυρίες σε αρκετά σημεία είναι πιθανόν να έχουν τελικά διασωθεί ανέπαφα τμήματα εκατέρωθεν της ενωτικής τάφρου που συνδέει τις δυο λίμνες και με τις σημερινές συνθήκες *κρίνεται σκόπιμη η πραγματοποίηση ανασκαφικών τομών σε τρεις τουλάχιστον θέσεις εκατέρωθεν της ενωτικής τάφρου, με σκοπό του εντοπισμό των γεφυριών, την αποκάλυψη τμήματος της θεμελίωσης και την κατά το δυνατόν χρονολόγηση τους.*

Με βάση τα ευρήματα των τομών και την θέση του σώματος των γεφυριών σε σχέση με τον περιβάλλοντα χώρο, να εκπονηθεί μελέτη ολικής αποκάλυψης, έτσι ώστε αυτά να ενταχθούν σε ένα ευρύτερο πλαίσιο ανάδειξης της περιοχής και της ιστορίας του τόπου.

Ευχαριστώ πολύ

Θεώνη Λειβαδίτη, Πολιτικός Μηχανικός